

Наведений список властивостей ПС не є повним. Основна мета публікації полягає в тому, щоб привернути увагу до проблеми творення розглянутих та аналогічних за походженням термінів, оскільки навіть професійні редактори-філологи виправляють у наукових текстах сформовані з віддієслівних прикметників терміни-іменники на іменники, побудовані від дієприкметників. На приклади такого поводження з термінами натрапляємо у праці [9], де професійним редактором видавництва «Знання» замінено терміни *аналізованість* (від *аналізований*) на *аналізованість*, *відновність* – на *відновлюваність*. Беручи до уваги, що не всім фахівцям природничих галузей науки та техніки щастить користуватися університетськими підручниками української мови для фахівців-філологів, вважаємо за необхідне рекомендувати авторам **шкільних підручників та довідників з української мови** звернути особливу увагу на творення віддієслівних прикметників та іменників, оскільки розповсюдження віртуальних комп'ютерних продуктів буде й надалі супроводжуватися творенням нових термінів, подібних за будовою до вміщених у цій статті.

1. Андон Ф. И., Коваль Г. И., Коротун Т. М., Суслов В. Ю. *Основы инженерии качества программных систем*. – К.: Изд. дом «Академперіодика», 2002. – 502 с. 2. ДСТУ 3966-2000. *Термінологія. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять*. 3. *Словник української мови (в 11-ти тт.)*. – К.: Наук. думка, 1970–1980. 4. *Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел*. – Київ–Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с. 5. *Англійсько-український словник з програмування і математики. Понад 22000 термінів / Уклад.: М. Кратко, М. Кікець, Є. Мейнарович та ін.* – Луцьк: Надстир'я, 1998. – 640 с. 6. Ющук І. П. *Українська мова. Підручник*. – К.: Либідь, 2005. – 639 с. 7. Shari Lawrence Pfleeger. *Software Engineering. Theory and Practice*. Prentice Hall, New Jersey 07458, 1998. – 576 p. 8. Ivar Jacobson. *Object-Oriented Software Engineering*. Addison-Wesley Publishing Company. 1992, 528 p. 9. Бабенко Л. П., Лаврищева К. М. *Основы программной инженерии: Навч. посібник*. – К.: Знання, 2001. – 270 с.

УДК 811.161.2'373,46

Надія Гимер

Львівський національний університет ім. Івана Франка

ІНШОМОВНА ЛЕКСИКА В КОСМЕТИЦІ ТА КОСМЕТОЛОГІЇ

© Гимер Н., 2007

У статті розглянуто чотири групи слів-термінів іншомовного походження, що входять до терміносистеми косметики та косметології, на позначення структури шкіри, її хвороб та вад зовнішності, назв товару та іноземних косметичних фірм, з'ясовано їхнє походження та значення у сучасній науці.

The article describes four groups of words-terms of foreign origin that are included to the termsystem of cosmetics and cosmetology and mean the structure of skin, its diseases and defects of appearance, product names and foreign cosmetics firms, clears up their origin and meaning in modern science.

Мова – це завжди відкрита, а не ізольована система. На неї впливають і зовнішні, і внутрішні чинники. До *зовнішніх*, зокрема, належать наявність певного соціального устрою, зв'язки з іншими державами (політичні, економічні, торговельні, культурні), до *внутрішніх*: особливості мовної системи (лексичного складу, словотвору, граматики, орфографії тощо). Окрім того, мова не догматична у своєму розвитку. У ній постійно відбуваються динамічні процеси: одні слова зникають, інші ж, навпаки, з'являються, ще інші – змінюють своє значення або переходять з однієї терміносистеми до іншої.

Терміносистема косметики та косметології ще не була об'єктом спеціального лінгвістичного дослідження. У статті порушено проблему іншомовних слів у цій терміносистемі. Як стверджують сучасні словники, *косметика* – 1) Засоби догляду за шкірою, волоссям, нігтями. 2) *збірн.* Засоби для надання свіжості й краси обличчю й тілу людини. 3) *перен.* Про те, що зовні додає чому-не-будь привабливіший вигляд [1, с. 458]; *косметологія* – Галузь знання, що вивчає лікувальну й декоративну косметичку, розробляє засоби і методи покращення зовнішності людини [1, с. 458].

Як і кожна термінологія, терміносистема косметики та косметології має своє ядро і периферію. *Ядром* цієї терміносистеми є власне терміни косметики й косметології, а *периферією* – терміни гігієни, фармакології, дерматології, хімії, фітології, етики та естетики, фізичного виховання та спорту, торговельних відносин. Терміни косметики та косметології ще не були в полі зору мовознавців-термінологів, а терміни хімічні досліджували Г. Наконечна, Н. Цимбал, фармакологічні – Л. Петрух, фізичної культури та спорту – О. Боровська, М. Мартинюк, М. Паночко та ін.

Загальні засади розгляду терміносистем подано в працях українських (Л. Боярової, Т. Кияка, А. Крижанівської, І. Кочан, Г. Мацюк, Н. Овчаренко, Г. Онуфрієнко, Т. Панько, Л. Симоненко) та зарубіжних учених (Н. Васильєвої, Б. Головіна, В. Даниленко, Т. Канделаки, В. Лейчика, Д. Лотте, О. Реформатського, О. Суперанської, О. Татарінова, А. Хаютіна, С. Шелова та ін.).

Дослідження термінології косметики та косметології як основи фахового мовлення сприятиме збагаченню інформаційно-технологічного розвитку суспільства, удосконаленню, упорядкуванню й унормуванню галузевої терміносистеми. Оскільки кожна мовна одиниця дихотомна – має план змісту і план вираження, то й кожна галузева система – це єдність понять та їх позначень – термінів.

Особливістю терміносистеми косметики й косметології є те, що тут дуже багато іншомовних слів. Очевидно, це пов'язано з тим, що сама наука зародилася в сиву давнину в стародавньому Єгипті*.

---

* У перекладі з грецької, слово «косметика» означає мистецтво прикрашати. Тисячі років тому люди вперше стали розфарбовувати свої обличчя і тіла яскравими фарбами. Макіяж використовувався в різноманітних релігійних ритуалах і містичних діях. Первісні воїни прикрашали себе малюнками і візерунками перед поєдинками, щоб своїм загадковим образом лякати ворогів. Потім із засобу залякування косметика почала виконувати функцію, яка в подальшому і стала її основною – робити людину привабливішою. Батьківщиною косметики вважається древній Єгипет. Тут мистецтво прикрашання обличчя і тіла досягло найбільшого розвитку. Для єгиптянок турбота про зовнішність була на першому місці. Вони фарбували волосся, вії, брови, нігті, губи, пудрилися і рум'янилися. Вважалося соромом, якщо жінка не слідувала за собою і ходила вдома і виходила в люди без макіяжу. Найбільшу увагу приділяли очам – дзеркалу душі, їх фарбували густою чорною рідиною, що називалася «мастим», наносячи її на повіки кісточкою чи спеціальною тонкою паличкою. До періоду Давнього Єгипту відноситься перший відомий нам збірник косметичних рецептів цариці Клеопатри.

У грецькій міфології відкриття косметики належить Афродіті, а її розповсюдження – Єлені Прекрасній.

У Древньому Римі існували також так звані «космети» – рабині, що прикрашали тіло і лице багатих жінок Давнього Риму.

У ранньому Середньовіччі в Європі прикрашання обличчя і тіла вважалося гріхом. Тому косметика занепала. Але вже в кінці Середньовіччя в арсеналі модниць з'явилися шикарні сукні й прикраси.

Тому маємо чимало іншомовних слів на позначення косметичних понять, зокрема лексем грецького, латинського, романо-германського походження.

В Україні також існували свої національні косметичні традиції, це і маски з молочних продуктів, апітерапія, підфарбовування губ, брів, вій.

Ідеал краси періодично змінювався. Змінювалися і підходи до зовнішності людини. Відіграла роль і класове розшарування суспільства. Для аристократів ідеалом краси було бліде обличчя панянки, її худорлява, хвороблива постать, а в народі, навпаки, цінувалися червонощокі, здорові, дужі дівчата, здатні гарно працювати і народжувати дітей. Скажімо, в радянський час не випадало говорити про косметичку. Її виробництво не було на належному рівні.

На сучасному етапі розвитку терміносистеми галузі косметики спостерігаємо явище проникнення нових слів, що пов'язано з розвитком косметичної промисловості, косметичної медицини, широкими торговельними зв'язками, зокрема з появою на вітчизняному ринку іноземних косметичних фірм, компаній-дистриб'юторів тощо.

Склад термінів неоднорідний за походженням. Лівову частку становлять слова грецького походження (*бальзам, дерма, дерматит, дерматоз, епідерміс, колаген, сінде, тон*), латинського (*гель, целюліт, папула, псоріаз, маска*), німецького (*туш, лак*), французького (*помада, парфуми, одеколон, масаж, манікюр*). Останнім часом в українську мову влилося чимало англіцизмів (*скраб, ліфтинг, ревіталайзинг, шампунь, шейпінг, пілінг*). Деякі з них подаються у власній літературі «Avon», «Mery Key», тому що є не тільки назвами фірм, а й зафіксовані як торгові марки.

Ці слова-терміни іншомовного походження можна поділити на семантичні групи.

Власне косметологічні слова-терміни – це слова-терміни, які позначають основні поняття галузі, якими послуговуються не тільки працівники косметичних фірм, але й працівники косметичних салонів, лікарі-косметологи, лікарі-дерматологи та люди інших спеціальностей, що пов'язані з медициною загалом. Можемо простежити первісне значення терміна і його трактування вже у косметичній термінології. Наприклад, термін *дерма* фіксують усі словники. За «Сучасним словником іншомовних слів», *дерма* (грец. *derma* – шкіра) – сполучнотканинна частина шкіри хребетних тварин і людини, розташована під епідермісом [10, с. 175]. «Тлумачний словник поширених медичних термінів» [11] взагалі не пояснює цього терміна. Проте вже містить слова, похідні від терміна *дерма*: *дерматит* (з грец. *derma* род. відм. *dermats* – шкіра, *-itis* – у закінченні іменника вказує на запальний стан); *дерматологія* (з грец. *derma* род. відм. *dermatos* – шкіра, *logos* – слово, вчення, наука); *дермоїд* (з грец. *derma* – шкіра, *edios* – вид, образ) [11, с. 187]. Те саме відбувається з терміном *епідерміс* (з грец. *epidermis*) – зовнішній поверхневий шар шкіри хребетних тварин і людини, складається з багатошарового епітелію [2, с. 292]. Однак на відміну від терміна *дерма* термін *епідерміс* трактують вже і медичні словники [10, с. 207] та [6, с. 298] – *епідеріс* (з грец. *epi* – на, над, *derma* – шкіра) – поверхневий шар шкіри, що складається з багатошарового та плоского епітелію. Це наштовхує на думку, що в медицині термін *дерма* вважають поширенішим у розмовному мовленні, тому не подають його, а термін *епідерміс* уже менш вживаним, бо фіксують його. Переважну частину значень власне косметологічних термінів уміщено тільки в медичних словниках. У словничках, якими послуговуються в мовленні працівники косметичних дистрибуторних компаній, термін *дерма* позначає таку шкіру, що розміщена під епідермісом і складається з еластичної тканини – колагена. У *дермі* розміщені кровоносні судини, нерви, потові й сальні залози, корені волосся і нігтів [9, с. 2]. Щодо терміна *епідерміс* чи *надшкірка* (помітьте існує український відповідник) – це зовнішній шар шкіри, який постійно регенерує [9, с. 2]. Підсумовуючи, можемо зробити висновок, що власне косметологічні терміни (*фарманезол, колаген, пептиди, аквафтем, сіндет, сурфактант, гумектант* та багато інших) походять з грецької мови.

Терміни, що позначають назви хвороб шкіри чи вади зовнішності. На відміну від попередньої групи слів ці терміни подано тільки в медичних словниках і спеціальних словничках косметологічних компаній. Термін *невус* (з лат. *naevus*) – родима пляма [11, с. 208]; *невродерматит* (з лат. *neurodermatitis* – запал, нервошкірозапалення) [6, с. 406]; *целюліт* (лат. *cellulitis*, – *tidis f*; від *cellula* – комірка, клітина) – целюліт; *папула* – (з лат. *papula* – міхурець, прищ) – елемент шкірної висипки, невеликий, щільний вузлик, піднесений над шкірою [11, с. 303]; *псоріаз* (з грец. *prosa* – струпи, парма) – лускатий лишай (український відповідник) – хронічне рецидивуюче захворювання шкіри неясної етіології [11, с. 315]. На противагу косметичні словнички взагалі не вказують, з якої мови походить термін – назва захворювання, а також називані поняття досить різні. Наприклад, *невус* – це результат діяльності клітин меланоцитів, що відповідають за пігментацію шкіри [5, с. 51], *папула* – це гнійникове утворення, що є ускладненням вугрів [9, с. 7], *псоріаз* – захворювання, в результаті якого з'являються червоні злущувальні плями, на яких шкіра відшаровується у вигляді сріблясто-білих лусочок та інколи кровить [9, с. 8]. Тлумачення в медичних словниках та словничках компаній-дистрибуторів досить різняться. Усі назви хвороб шкіри чи вад зовнішності переважно походять з латинської мови, хоча є велика кількість слів грецького походження.

До наступної категорії спеціальних слів можемо віднести загальні назви товару, якими в мовленні послуговуються всі працівники різних косметичних фірм, і не тільки дистрибуторських. До них належать такі терміни, як: *маска* (з лат. *mascus* – личина) – пов'язка з вирізами для очей, яка надягається на обличчя, щоб не бути впізнаним [10, с. 409], *маска* (з франц. *masque*), у медицині

маска для наркозу, фізіотерапевтичних процедур, марлева асептична; у косметиці – шар крему, лікарського складу, накладений на обличчя або шию для лікування, догляду за шкірою [11, с. 335]; *маска* (з фр. *masque*; з італ. *maschera* (маскера); від арб. (масхара) – насмішка; *larva*, – ae f) – личина [6, с. 402], *маска* – покращує структуру шкіри, видаляє з її поверхні фоговілі клітини і надлишковий підшкірний жир. Зволожує шкіру [9, с. 18]. Термін *бальзам* фіксує тільки «Сучасний словник іншомовних слів» (з гр. *balsamon*) – напіврідкі речовини рослинного походження або виготовлені штучно; містять ефірні масла і смоли: застосовуються в техніці та медицині [10, с. 75]. Термін *гель* (лат. *gelu* – мороз, лід) – однорідні колоїдні драглі, що мають деякі властивості твердих тіл [10, с. 121]. Медичні словники цих термінів не фіксують. У косметичних словниках *гель* – густа біла рідина для ванни і душу, ароматизований. Ефективно і м'яко очищує і сприяє збереженню в ній балансу вологи [9, с. 38]. *Тон* (з гр. *tonos* – напруження, наголос) – одне із значень – відтінок кольору [10, с. 436]. Медичні словники фіксують цей термін із зовсім іншим значенням. *Тон* – це засіб декоративної косметики, що допомагає приховати недоліки шкіри обличчя, виглядає натурально і прозоро [5, с. 127].

Помада (від фр. *pomade* від *romate* – яблуко) – косметичний засіб для прикрашання губів та догляду за ними: тверда суміш ланоліну, парафіну, парфумерних олій, спермацету, терцину, вітамінів, ароматичних речовин і барвника [10, с. 543]. Медичні словники цього терміна не фіксують взагалі. У тлумаченні дистриб'юторних компаній *помада* – найпопулярніший засіб декоративної косметики, вона заслужено користується популярністю у представниць прекрасної статі. Часто, крім макіяжу, застосовується для зволоження, живлення шкіри губ, захисту від шкідливих факторів довкілля. Слово *romade* означає *яблуко* – перший випадок пояснення етимології терміна в косметичному посібнику. Медичні словники на відміну від «Сучасного словника іншомовних слів» не фіксують, наприклад, терміна *скраб* (від англ. *scrub* – дряпати) – косметичний засіб, призначений для очищення шкіри обличчя й тіла від змертвілих клітин [10, с. 631]. У косметології термін *скраб* витлумачено так само [19, с. 38]. Медичні словники не фіксують цього терміна. Термін *туш* (від нім. *tushe* – фарба) – чорна фарба для креслення та малювання пером або пензлем [10, с. 699]. У косметології тлумачать так: «фарба, призначена для надання виразності очам» [8, с. 52]. Медичні словники терміна не фіксують.

У цій семантичній групі слів переважають терміни, які походять з різних мов, зокрема грецької, латинської, арабської, французької, німецької та англійської. У косметиці головним чинником вибору терміна є акцентування не на його походженні, а на функції, що виконує певний товар. Бік етимології взагалі не враховується.

Назви фірм. Цікаво, що ці назви зазвичай подають у власній літературі. Це, зокрема, фірма «AVON», яка в українському відтворенні має назву «Ейвон». Фірму заснував у 1886 році Д. Х. Макконнел. Перша її назва – Каліфорнійська парфумерна компанія. З виникненням нової лінії виробництва, що мала назву «Ейвон», компанія офіційно набула назви AVON Products Inc. В українській мові як назва фірми вживається просто «Ейвон» [4, с. 7].

Серед інших косметичних гігантів – фірма «Mary Kay», створена у 1963 році. Вона названа іменем її засновниці пані Мері Кей Еш, яка перша застосувала метод прямого продажу в Америці. В українській мові компанія теж має ту ж назву, що й в англійській, тільки пишеться кирилицею «Мері Кей» [8, с. 15].

Якщо говорити про третього представника – косметичну компанію «Faberlic», то її назва походить з французької мови, що дослівно означає *колір*. Але компанія є французько-російською, і на теренах колишнього Радянського Союзу працює тільки під назвою «Faberlic», що інколи ототожнюється зі словом – *киснева косметика*. Тому в мовленні пересічного мовця назва «Faberlic» є синонімом до словосполучення *киснева косметика*, назва завжди пишеться тільки латинськими літерами [3, с. 20].

Отже, можемо констатувати, що в терміносистемі косметики та косметології лівову частку займають слова іншомовного походження, що прийшли до нас з грецької, латинської, французької, італійської, німецької та інших мов. Останнім часом спостерігаємо проникнення слів, які вжи-

ваються в терміносистемі косметики та косметології Великобританії та Сполучених Штатів Америки. Оскільки ці терміни чужомовні, у сучасній мові не мають власних українських відповідників, мусимо миритися з ними, але пристосовувати до законів української мови, а далі по змозі добирати до них питомі слова.

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови /За ред. В. Т. Бусола. – Київ-Ірпінь: Перун, 2004. 2. Кислородная косметика Faberlic. – К., 2004. – 73 с. 3. Книга успіху Faberlic. Україна. – 2006. – 80 с. 4. Координатор компанії AVON. Ейвон Косметик Юкрейн, 2005. – 90 с. 5. Косметика и макияж для современной женщины. – Донецьк, 2006. – 240 с. 6. Нечай С. Російсько-український медичний словник з іношомовними назвами. – К., 2002. – 592 с. 7. Оплески. Україна // Березень. – № 3. – 2005. – 23 с. 8. Руководство независимого Консультанта по красоте. Мери Кей. Украина. – 2006. – 76 с. 9. Справочное пособие по применению косметической продукции. – Издание доп. и перераб. – К., 2006. – 56 с. 10. Сучасний словник іношомовних слів. – Харків, 2007. – 768 с. 11. Тлумачний словник поширених медичних термінів. Навчальний посібник. – Львів, 2004. – 414 с. 12. AVON. Знання продукції. Ейвон Косметікс Юкрейн. – 2006. – 119 с.